

Sami

„Tunnen kaasa.“

„Ma tänan. Tänan väga.“

Isa oli spordimees ja rõhutas alati, et tähtis ei ole võit, vaid osavõtt. Nüüd tema unistus täitubki: osavõtjaid on tõesti palju. Aga ei ühtki võitjat.

Seisame ema Seija, õde Henna ja tema abikaasa Esaga kiriku ees palava päikese käes ja võtame vastu kaastundeavaldusi. Isa võttis kätte ja suri ette hoiatamata. Süda vedas alt. Matustel peaksid olema kohal need kõige lähedased ja kallimad. Ma ei tea isegi neist lähedastest mitte kui midagi, kuidas saaksingi siis alustada kooselu mõne võhivõõraga.

Üks potentsiaalne võhivõõras on ka minu kallim Jenni, kes ei tahtnud matusele tulla. Meie suhe ei olevat veel matuste tasemeni jõudnud. Ma ei tea, kas see on praeguseks siis näiteks ristsete või pulmade tasandil, vaevalt küll. Oleme käinud koos Pariisis, soolaleivapeol ja ehituspoes, aga neist on matusteni pikk maa minna.

Jenni keeldumise tõttu seisan sugulaste pilkude ees üksinda. Näen kõigi silmis sama küsimust: „Kas see vaeseke ei ole endale ikka veel kaaslast leidnud?“ Jagan nende arvamust. Minu eas peaks küll juba pere olema.

Järjekordne tõsine meessoost sugulane kahmab mul tugevasti käest ja langetab teise kae mu õlale.

„Tunnen kaasa.“

„Täna.“

„Teie isa oli hea mees. Püüdke vastu pidada.“

„Püüame, püüame.“

Minu poole voolab veel justkui jõena hämaralt tuttava moega inimesi, kurb nägu ees.

„Su isa oli suurepärane inimene.“

Miks ta oma headust siis meile ei ilmutanud? Isegi emale mitte. Kui keegi ikka on nii kuradi hea, võiks seda vähemalt omastele välja näidata. Kaugemalt vaatajad on seda märganud, aga lähivaates ei olnud isa hea mees. Kuigi väga halb ka mitte. Oma põlvkonna mõõdupuu järgi ei olnud isa midagi ebatavalist, aga eks ta oleks võinud meile vähemalt korra öelda, et oleme täitsa talutavad.

Noogutan ilmetu näoga ühele isa kiitvale sugulasele. Püüan silmanurgast kontrollida, kuidas ema vastu peab. Nähtavasti muretsen ilmaasjata. Kui ema on välja kannatanud aastakümneid kestnud abielu isasuguse inimesega, siis küll ta kannatab need ühed matused ka välja.

Ema on esimest korda elus sündmuste keskpunktis. Ta on nüüd lesk, kellele koondub kogu tähelepanu. Ema on püüdnud kogu elu märkamatuks jääda. Kui meil käisid külalised, sõi ema oma toitu kööginurgas. Hoolitses selle eest, et kõigil teistel oleks kõik hästi ja toit taldrikul. Nüüd peaks tema olema see, kellelt küsitakse: „Kas kõik on hästi?“

Ka viimane matuseline on leidnud oma koha kiriku puisel pingil. Leinajad istuvad rõhutatult vaikivatena ja lehitsevad lauluraamatut, et näha, kas mõni laul tuleb ka tuttav ette. Seal on näiteks „Maan korvessa kulkevi lapsosen tie“*. See oli isa lemmik. Nii saame lisada matustele ka midagi talle iseloomulikku. Selline ta kord oli: inimene, kes kulges üksinda kõnnumaal... Astume mööda kiriku vahekäiku leinajatest mööda esirea tühjadele kohtadele. Meie selja taha jäävad sugulased, sõbrad ja naabrid ala-teadlikus läheduse järjekorras. Lähedane naaber on lähedasem kui kaugel sugulane, aga isegi kaugel sugulane on lähedasem kui mõne hobirühma kaaslane või kolleeg.

Kirikuõpetaja räägib, et Martti uskus töötegemisse, õiglusesse ja Jumalasse. Ju see nii oli. Aga mõistlikku juttu isa ei uskunud. Kuigi ema ütles talle alati, et „ehk ei oleks hea nii palju suitsu teha“. Ja et „ehk ei oleks hea nii palju võid süüa“.

Siis ütleb kirikuõpetaja, et Martti seadis alati teised endast ettepoole. Sittagi ta seadis. Ema saatis ta sõnatult kõöginurka ja meile korrutas muudkui, kui head lapsed naabril on.

Aga kuidas saakski kirikuõpetaja iga koguduseliiget hästi tunda? Kindlasti tuleb preestri töös sageli pimesi pakkumisi teha ja loota, et muist läheb täppi. See kriibiks ikka väga kõrva, kui tema ametis hakkaks keegi lahkunut arvustama. Jumala ees on ju kõik võrdsed.

---

* „Läbi kõnnumaa kulgeb inimlapse tee.“ Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

Üllatav on see, kui vähe ma tunnen. Tegelikult ju peaks. Isegi leinamarss ei suuda mu kaitsekilbist läbi tungida. Eks siin elus on olulisemaidki asju kui surnud isa. Ja nii see kahtlemata on. Ma saan kohe nelikümmend. Minu enda järeltulijatest ei ole veel kippu ega kõppu. Matuste päeval pakuks lohutust olla pereinimene. Lapsed annaksid jätkuvuse tunde. Kuigi eks see elu ju jätkubki, kuni lõppeb.

Asetame pärja valgele kirstule. Ema austas isa isiksust sellega, et valis odavuselt teise kirstu. Isa ei väsinud kordamast: „Ära kunagi vali kõige odavamat. Vali odavuselt teine. Ära kunagi ole kõige viletsam, ole eelviimane!“

Võtan emal toetavalt käsivarrest, kui kirstu kõrvalseistes tabab teda nutuhoog. Emal on raske mõista, et see, kes jaksas talle väsimatult nõu anda, on nüüd läinud ja tal tuleb endal mõtlema hakata. Ma ei tea, mis tunne see on, sest minu suhetest pikim on kestnud napilt aasta. Selle ajaga ei jaksa ei põhjalikult kiinduda ega hakata liiga närvidele käima.

Henna loeb leinasalmi, mille valisime selle järgi, et see läks isa iseloomuga kõige vähem vastuollu. „Vaipui käsi vakaa, ahkeroiva, uneen uupui isän rakkaan pää“.* Selles ei öelda midagi konkreetset, aga miskipärast on siin kõik omal kohal. Isa oli agar ja käsitöös osav. Uhkustas alatasa oma puuriitade ja puutööoskusega.

Talutame õemehega ema tagasi istuma. Henna ulatab emale veel mõned salvrätikud ja patsutab teda õrnalt

---

* „Peatus kindel töökas käsi, unele jäi armsa isa pea.“

seljale. See on õe poolt järeleandmine. Nende läbisaamine ei ole kuigi hea. Olen püüdnud ettevaatlikult uurida, mis nende suhte kihva keeras. Õde paistab ärritavat see, et ema tuletab talle igal kohtumisel meelde, kui kangesti ta ihkab vanaemaks saada. Sest isegi Sinikkal on juba lapselapsed.

Õe jutu järgi on asi pisiajades, aga kui ema keerab need kõik pea peale, on tulemus äraarvamatu. Ehk see siiski aja jooksul laheneb. Meie peres on kõik alati aja jooksul lahenenud. Ema on pigem tüütu kui halb inimene. Ja see on kena, et õde suudab matuste ajaks riitu unustada.

Pärast meid asetab sargale pärja isa vend perega. Seejärel isa vanem õde oma laste ja lastelastega. Ja isa noorem õde abikaasa, laste ja lastelastega.

Teenistus kulgeb sujuvalt. Mõõdetud sammud kirs-tuni. Pärja asetamine selle jalamile, lihtsakoeline värss, noogutus lahkunule, noogutus omastele ja tagasi istuma. Suvaliste sugulaste järel on kord isa tööandja esindajate käes.

Isal oli üks tööandja, üks abikaasa ja muidu ka lihtne elu. Lapsi oli siiski kaks ja infarkte kolm, millest viimane osutus surmavaks. Isa põlvkonna jaoks oli kõik lihtne. Võib-olla mitte kuigi lõbus või suurepärane, aga lihtne.

Isa endisele ülemusele tuleb pärga kirstu jalamile asetades härdus peale. „Martti, tänan sind nende väärtuslike aastate ja suurepärase panuse eest ning selle eest, et olid hea kolleeg. Jokisen Peltityöt* Oy kollektiiv.“ Isa

---

* Jokisen Peltityöt Oy – Jokineni Plekitööd OÜ.

ehitas. Ta ehitas konkreetseid asju. Aga tunnete ei jäänud tal aega.

Siis on käes mu sõprade kord. Lapsest saadik mu kõrval olnud semud Markus ja Pesonen astuvad altari ette. Markusel on kaasas kolm tütart. Markus on üksikisa. Tema naisel sai perekonnaelu kilometraaž täis ja ta lahkus. See oli depressioon, mille emadus muutis võimetuseks. Nüüd püüab Markus üksinda hakkama saada.

Markuse noorim tütar ei ole nõus kirstu juurde minema, vaid puhkeb altari ees nutma. Vanim hoiab viksil isa käest ja aitab isegi salmi lugeda. Aga lugemine jääb katki, kui Markus jookseb järele käärkambri poole suunduvale keskmisele tütrele. Tagaajamise käigus kukuvad puruks viis küünalt ja üsna mitme matuselise unistused suurest perest.

Lapsed on rikkus. Ma ei tea, kas mu tahtmatult üksikhooldajaks jäänud sõber ka samamoodi arvab. Kui see on rikkus, oleks ehk targem vaesena püsida. Pesonen võtab Markuse pesamuna sülle ja ootab rahulikult vaikivana kirstu kõrval.

Markus saab tütre poole kiriku peal kätte ja kannab vingerdava viieaastase tagasi altari juurde. Viimaks ometi jõuab ta öelda mälestuslause: „Kui sa natuke paigal püsid, saad täna tunni pädiaega. Martti Heinoneni mälestust austades. Markus perega.“ Markus kummardab viisakalt kirstule, noogutab meile kaastundlikult, nagu etikett nõuab, kogub lapsed kokku ja on juba tagasi oma kohale minemas. Aga korruga hakkab keskmine tütar leelotama rõõmsat viisikest.

„Tore, et sa surid! Tore, et sa surid!“

Markus ei suuda teda vaikima sundida. Heidab mulle möödudes vabandava pilgu ja viib lapsed tagaukse kaudu otse kirikust välja.

Siis on Pesoneni kord. Tema vanemad on minu vanemate kauaaegsed sõbrad, aga ilmselt ei võimaldanud nende vilets tervis kohale tulla. Pikaajaline haigus saab lõppude lõpuks võitu pikaajalisest sõprusest.

Pesonen loeb väriseval häälel: „Kauaagse naabri ja hea sõbra Martti Heinoneni mälestust austades. Pesonenid.“ Siis põlvitab ta kimpu kirstule asetama. Pintsak on just nii lühike ja püksid sedavõrd alla vajunud, et Pesoneni persevahe paljastub kogu kirikurahvale.

Muist inimesi ei suuda olla muigamata. Muist leinajaid lööb pilgu maha, et silme ees avanevat vaatepilti vältida. Selliseks jumal meid kord löi, kõigi meie vigade ja persevahega. Kõik persevahed on jumala ees võrdsed.

Pesonenil on mõelda tähtsamatelegi asjadele kui leinalistele välkuv persevahe. Ta on IT tugiisik, aga viimasel ajal on vanemad vajanud temalt rohkem tuge ja tähelepanu kui ükski arvuti. „Arvutites on vähemalt mingi loogika,“ ütles ta, kui küsisin, mis ta vanematel viga on.

Liigume edasi kogudusesaali einestama. Meie suguvõsa peod toimuvad alati sama skeemi järgi. Laudades räägitakse, mis marsruuti keegi peokohta jõudmiseks kasutas, kui palju bensiin maksis, ja arutatakse põhjuste üle, miks see nii palju maksis. Ja seejärel asutakse Karjala hautise kallale. Eelmisel nädalal olid mu nõo pulmad. Seal olid

kohal samad inimesed, söödi sama toitu ja tõtt-öelda valit-
ses seal ka üpris sarnane meeleolu.

Peielauas kaetakse üks koht vähem. Mis teeb korral-
duse lihtsamaks. Peoperemehel on peolauale ka üldiselt
madalamad ootused ja kõiksugu lõbusaid võistlusi paku-
takse õige napilt.

Isa õed-vennad on pandud istuma meiega samasse
lauda. Nad meenutavad nii mõneski mõttes isa. Ja selles
probleem ongi. Isa vanem õde Elsi ei jõua isegi magus-
toiduni oodata, kui asub otse asja juurde. Ta vaatab mind
ja mu õde.

„Teie isast oleks saanud õige hea vanaisa.“

Noogutan viisakalt. Kuidas kuradi päralt oleks temast
saanud hea vanaisa, kui tema tegevus isana piirdus üksnes
meie pisendamise ja üheskoos paadisilla ehitamisega.

Näen, kuidas õde raevust keeb. Me tavaliselt ei räägi
temaga tõsistest asjadest, aga aiman, et nad on juba tükk
aega edutult püüdnud last saada. Ema ei jäta ühelgi kokku-
saamisel selle kohta küsimata.

Õhkkond tõmbub varasemast kraadi võrra jahe-
damaks. Aga isegi see ei takista isa nooremast õde samal
teemal jätkamast. Nüüd suunabki ta oma küsimuse otse
minule.

„Sina ei ole endale vist ikka veel kaaslast leidnud?“

„Ei. Ei ole.“

„Oled sa vähemalt katsetanud?“

„Katsetanud ikka olen.“

Ma ei ole juba kakskümmend aastat midagi muud
teinud kui katsetanud. Soome katsetajate klubi peaks

andma mulle vimpli ja diplomi selle lõputu katsetamise eest, mis on toonud vaid hetkelist lootust ja lohutus-
auhindu. Pole ime, et Soomet ei peeta kuigi katsetamis-
himuliseks keskkonnaks.

Siis valib tädi järgmiseks ohvriks õe.

„No Hennal ja Esal peaks nüüd ometi kõik lapse
jaoks valmis olema. Oma korter, mõlemal töökoht ja pika-
ajaline suhe.“

Henna ei vasta midagi. Ka Henna mees Esa vaikib.
See on meie suguvõsaga liitunule liiga ebanugav olukord.
Esa on siin süütu kannataja: tema lihtsalt armus mu õesse,
teadmata midagi tema tülivatest sugulastest. Nende eest ei
hoiata esimesel kohtamisel ju keegi, kuigi peaks.

Tädi küsimused muutuvad veel taktitundetumaks,
kuigi see tundub võimatu.

„Ehk on siis viga hoopis sinus, Esa? Sest meie sugu-
võsas on alati lapsed saanud.“

Tädimees, meie suguvõsa isehakanud humorist,
pakub Esale abi.

„Kas peaksin äkki tulema ja teile ette näitama, kuidas
see värk käib?“

See oli viimane piisk. Henna tõuseb lauast ja tõmbab
abikaasa endaga kaasa. Ema püüab olukorda lepitada.

„Henna. Sa pidid ju neid kaastundeavaldusi ette
lugema...“

„Tee nendega, mida tahad!“

„No mida mina nendega teen!“

„Pista need näiteks endale perse!“

Isa õde Elsi otsustab sekkuda.

„Ära siis nüüd kohe sedaviisi, Henna, ikkagi isa matused.“

„Oleksid võinud enne mõelda, kui suu lahti tegid.“

„Ma uurisin ju ainult selle kohta, et kas perelisa on oodata...“

„Ja kuidas kuradi moodi see sinu asi peaks olema? Mina ei küsi, kes teist järgmisena kõneleb. Seda nimetatakse pieteeditundeks.“

Tädi Elsi püüab ikka end õigustada.

„No see ei ole küll kellegi kombekas käitumine. Su isa oli alati nii viisakas ja mõistlik mees.“

„Kuraditki ta nii viisakas oli! Oli lihtsalt liiga laisk, et kedagi välja vihastada.“

Püüan veenda Hennat peiedele jääma, aga see on asjatu katse. Ta toob riidehoiust oma mantli ja lahkub raevukal sammul. Esa järgneb talle, vabandav pilk silmis. Meie lauas istuv kirikuõpetaja püüab öelda midagi konstruktiivset.

„Selliste suurte elumuutuste ajal kerkivad alati pinnale tugevad tunded.“

„Meie suguvõsas ei ole küll kombeks tundeid sedamoodi välja näidata.“

Ema paljastab oma märkusega selle, millest kõik ongi alguse saanud. Probleem on just nimelt selles, mida meie suguvõsas pole olnud kombeks teha. Meie peres on kogu vimm kuhjunud tegemata jäänud või maha vaikitud asjade kausta. Ja ühel heal päeval paiskub see sealt tulvana välja ja lendab vastu vahtimist. Kas siis psühhoterapeudi juures või peielauas.

Mina pean end haletsusväärseks juhtumiks. Ja selleks ei vaja ma isegi sugulaste meeldetuletust. Nemad on juhtumisi sellest põlvkonnast, kes võtsid samast külast keskeltläbi kõlbuliku abikaasa ja virelesid edasi.

Ega see polegi tingimata viletsam variant kui tänapäevane viis kõiki asju ülemäära analüüsida. Esimesel kohtamisel on kõik mu kaaslased jätnud täiesti ootuspärase mulje. Ehk siis sobinud ideaalselt mu tulevaste laste emaks.

Tegelikkus on palju keerukam. Inimene on palju keerukam. Ajastus on vale. Või õige. Mingil uskumatul moel osutub siiski mõni pealtnäha tähtsusetu asi pinge- vabale koosolemisele takistuseks.

Mina süüdistan kõiges liigseid ootusi. Inimese vajadust endale lootust sisendada. Otsin kord emotsiooni- ostuna endale sajaeurose T-särgi. Siis püüdsin leida sellele ostule õigustust. Kvaliteet? See ei olnud kuigi kvaliteetsest materjalist. Trendikus? Täiesti tavaline särk oli. Eetilisus? Võimalik. Täiesti võimalik, et see oli äärmiselt eetiliselt toodetud särk. Mitte tingimata, aga võis olla küll.

Kõik põhineb just nimelt lootusel. Inimene tahab loota, et kõik läheb hästi. Olgu siis tegu ülikalli T-särgi või potentsiaalse elukaaslasega. Lootusrikkalt tuleviku poole pürgides muutun samas aina meelegeitlikumaks. Kindlasti lootis ka ema nelikümmend aastat, et ju on sel suhtel veel midagi varuks. Et ega see siis alatiseks nii jää. Ja siin me nüüd siis oleme: sugulased omavahel, kes ei suuda lausuda sõnagi ilma üksteist solvamata.

Henna lahkumine mõjutab peiede meeoleolu. Matu- selised ahmivad maasikakoogi kiirelt lusikatega sisse ja

loputavad selle kohviga alla. Külalised tulevad veel üks-
haaval kaastunnet avaldama ja lahkuvad taas *nelostie** kaudu,
kus täna ei olegi liiklusummikuid, olgugi bensiin absurd-
selt kallis.

Minu sõbrad Markus ja Pesonen jäävad viimastena
kohale. Markus naudib olukorda, kus lapsed on leidnud
kogudusesaali kõrval olevast klubiruumist tegevust ja isa
saab ometi ükskord koogi rahus lõpuni süüa. Pesonen
tunneb end hästi kõikjal, kus ta saab viivuks vanematest
eemal hinge tõmmata.

Kutsun sõbrad enda juurde klaasikesele. Nad tahaksid
tulla, aga Markusel on parklas kolm eri suunda jooksvat
põhjust, mis tulekut takistavad. Pesonen peab minema
koju isa hooldama. „Meil kõigil on oma rist kanda.“ Nii
oli kirikuõpetaja öelnud ja paistab, et tal oli õigus.

Markus

Jätan pärast peiesid Samiga hüvasti ja palun veel kord
andeks Sylvi improviseeritud laulukese „Tore, et sa surid“
pärast. Sami pahvatab naerma.

„Sellest pole midagi. See oli väga kaasahaarav viis. Ma
ümmisesin seda endamisi kogu ülejäanud talituse.“

„Ma püüdsin pigem nende sõnade pärast vabandust
paluda. Viis solvab harva kedagi.“

---

* Nelostie ehk riigitee 4 on Soome kiirtee ja pikim maantee,
mis ühendab Helsingit Põhja-Soomega.

„Ega sedagi või teada. Isa ei aidanud õieti kellegi elu paremaks muuta. Nii et need Sylvi sõnad tabasid ehk just naelapea pihta. Ja üks emagi unustab selle peagi.“

Oli vast jälle üks raske päev. Aga ega teistsuguseid polegi enam päris tükk aega olnud. Iseenesest võttes olid matused argipäevale täitsa hea vaheldus. Pakuti süüa ja koristamine kuulus hinna sisse.

Lapsevanemaks olemine on isegi kahe peale usumatult raske koorem, liiatigi siis veel ühele. On nii palju võimalusi lapse elu nässu keerata. Kuigi üks vanemad kipuvad sellega liialdama, kui palju nad oma järelkasvu tulevikku rikkuda suudavad.

Vahetevahel olen oma naise Salla peale tema kadumistriki pärast vihane. Ja siis püüan meelde tuletada, et ta jäi haigeks. Depressioon on haigus. Aga mina ja mu tütreid kannatavad nende sümptomite pärast isegi rohkem kui patsient ise.

Inimene suudab olla õnnelik või õnnetu igasuguses olukorras. Teisisõnu on see kindlasti midagi muud kui laste olemasolu või nende puudumine, mis õnnelikuks teeb. Mulle ei ole peod kunagi eriti meeldinud, aga seekord oleksin tahtnud ise olla päevakangelane. Oleks vast mõnus midagi tegemata rahun kirstus lebada.

Saadan Sami emale tekstisõnumi ja palun temalt vabandust Sylvi laulu pärast. „Lapsed on nii loomulikud. Tore, et sa tüdrukud kaasa võtsid, meil endal ju veel lapse-lapsi ei ole,“ vastab ta.

Loomulikud, seda muidugi. „Tore, et sa surid.“ Ma tean küll, kust see tuli, aga seda oli säärases olukorras

keeruline selgitada. Sylvi küsis enne matustele minekut, mida seal tehakse. Mina vastasin, et lauldakse. „Aah, kas kurbi laule?“ küsis ta ja mina vastasin: „Need võivad ka rõõmsad olla.“ Ja siis tegigi ta ettepaneku: „Kas näiteks sellised: tore, et sa surid!“

Viis oli tema enda looming. Tänapäeva vanemaid suunatakse pidevalt laste loovust kiitma ja arendama. Isegi siis, kui see pilkab lahkunu mälestust. Vähemalt teeb seda loovalt.

Sami suhtub oma vanematesse äärmiselt skeptiliselt. Mina annaksin selliste vanemate eest mida tahes. Neil on vähemalt jätkunud aega ja tahtmist tüütud olla. See on juba midagi.

Minu ema ei ole kunagi tööl käinud, aga sellest hoolimata ei ole tal minu jaoks aega leidunud. Minul oli hoidja. Ema oli kodune proua ja teostas end kohvikutes ja rõivapoodides. Noh, ta oli muidugi ka iluuisuliidu president. Ta loobus sellest ülesandest alles viis aastat pärast seda, kui oli päriselt Floridasse kolinud. Ema sundis ka isa liidu juhatusse astuma, kuulama vanemate arvamusi oma laste erilisusest.

Ema soovis endale kangesti iluuisutamise tegelevat tütart, aga ei saanud seda kunagi. Ja see on tolele sündimata jäänud tüdrukule kahtlemata õnnistus. Ema ettekujutus lapsevanemaks olemisest pärineb kuninglike perekondade paraadportreedelt. Ta muudkui imetleb villases mantlikeses printsess Estelle'i. „Kui kenasti oskab üks laps minna kokkulepitud kohta ja kaamerate ees naeratada!“

Kui minu lapsed kuuluksid kuninglikku perekonda, oleks monarhiaga kohe lõpp. Ema pidas end paremaks. Ta oli vastu isegi mu sõprusele Sami ja Pesoneniga, sest „nemad on nüüd natuke teistsugustest perekondadest“. „Teistsugune“ tähendas vaesemat. Ega emas endas siis mingit aadliverd leidunud ja kindlasti mitte vaimset rikkust. Tema abiellus jõuka mehega. Pagan võtaks! Tema neiupõlvenimi oli Mähönen.

Emast oli üsna kohatu teisi arvustada, kui tema enda põhitegevus inimesena piirdus kohvijoomise ja töölisklassi pelgamisega. Me lihtsalt juhtusime Sami ja Pesoneniga lähestikku elama. Ega lapsed siis taibanud, et eramajades ja korrusmajades elavate perede vahel oli mingi klassilõhe.

Emal oli kasvatuses silme ees lõpptulemus, aga tal puudusid abinõud selle saavutamiseks. Minu kasvatamise jättis ta lapsehoidjale. Ja need paar korda, kui ta minu lapsed ööseks enda juurde võttis, oli tulemus katastroofiline.

Ta söötis lastele maiustusi, ei pesnud neil hambaid ega järginud ka muus osas tänapäevaseid kasvatusmeetodeid. Ainus kasvatusalane nõuanne, mille olen emalt saanud, on aastast aastasse korduv: „Vii oma tüdrukud iluuisutamisse, see aitab neil inimestena kasvada“. Ta lubas ise kulud kanda.

Oleks see laste kasvatamine ometi nii lihtne! Ainult kulude kandmine.

Isa kuulis seda pealt ja kutsus mu kõrvale. „Ma tean, et sa minu nõuandeid ei kuula, aga seda üht usu ometi. Tee oma lastega, mida iganes tahad, aga hoi a nad eemal narkokartellidest ja iluuisuklubidest. Ja kui pead

valima, siis narkokartellides valitseb vähemalt mingi õiglus ja austus inimsuse vastu. Iluuisuemed ei anna armu kellelegi.“

Imestasin pisut tema kategoorilise suhtumise üle, aga pidasin nõuannet väärtuslikuks. „Täna vihje eest, isa.“

Isa oli nii veenev, et jäin tema õpetust uskuma. Meie pere on püüdnud narkokartelle ja iluuisutajate seltskonda vältida. Mina suutsin oma vanemad palju vähemaga endast välja ajada. Nemad said šoki, kui ütlesin, et kavatsen jätkata õpinguid humanitaarteaduste valdkonnas.

Isa esitas täpsustava küsimuse. „Mis asi see antropoloogia üldse on?“ Selgitasin nii hästi kui oskasin: „Teadus, mis uurib inimese käitumist.“ Isa turtsatas mu vastuse peale. „Kas seda käitumist ei ole juba küllalt uuritud. Nüüd tasuks pigem bisnist teha.“

Isa vist ei osanud arvata, et ühel heal päeval otsivad ettevõtted oma ridadesse laia profiiliga professionaale. Traditsioonilise pangakontserni juhina ei taibanud ta, et finantsasutustes ei pakuta inimestele enam saiakesi, vaid lahendusi. Ja kes veel tunneks kliendi hinge paremini kui humanist. Nii sattusin minagi bisnisesse.

Panen suvepäeva leitsakus läbi higistatud rõivaid pesumasinasse. Noorim tütar Helmi sätib mingeid loomafiguure eri asenditesse.

„Issi! Vaata, vaata!“

Teesklen huvi. Kui kontrollin viivuks pesumasina režiimivalikut, korratakse tegevust. Ausalt öeldes ei ole laste tegevused kuigi huvitavad. Aga kelle omad on?

Elu on algusest peale üks sotsiaalne mäng ja inimene sel mängulaulu huvi teesklev loom.

Selles mõttes ei hämmasta mind isa tahtmatu minuga mängida. Ajastu vaimu kohaselt tavatsesid isad istuda tugitoolis, piip suus, ja lehte lugeda. Kui isa sattuski juhuslikult mängus osalema, suskas ta sellesse alati mõne sõnumi reaalmajanduse tuumast.

Minu lapsepõlve lemmiklaulud olid „Meeril oli talleke“ ja „Taadil tare künka peal“. Neid laulsime vahel ka koos. Kuni isa kord hämmastusega küsis: „Kuhu see Meeri oma talle kaotas?“ ja „Mis sellest taadi tarest siis sai?“

Isa arvas, et kui taadi majapidamises oli nii palju kõik-sugu loomi, pidi see paratamatult pankrotti minema. Ta hoolitses seal ju lehmade ja kanade ja eelilte ja lammaste ja kõikvõimalike muude pudulojude eest. Isa pidas talude spetsialiseerumist ainsaks võimaluseks karmis konkurentsis vastu pidada. „Ega selline vanaaegne talu saagi püsima jääda, pole ime, et taat oma tarest ilma jäi. Kindlasti võttis maksukoguja tal selle käest.“

Siis jätkas isa Soome maksusüsteemi kirumisega. Ja pakkus uue lauluna välja „Taadil maja saare peal“. „Sellel taadil on kahtlemata ettevõtlastaust ja väärt kinnisvara. Saare hind muudkui kasvab. Ja põlismändide oma samuti. Ma arvan, et tal on seal ka paadisild purjeka jaoks.“

Selles asjas olin isaga sama meelt, et loomi on laste mängudes liiga palju ja need on ületähtsustatud. Kuigi elame linnas, küsitakse lastelt siiski alailma, et „kuidas lehm teeb ja mida hobune ütleb“.

Toimetuleku koha pealt oleks olulisem teada, mida ütleb lahusadvokaat või lemmik juutuuber. Lapsel on ju kama sellest, et hobune ütleb „ihhahhaa“, kui advokaat ütleb, et edaspidi kohtud emaga ainult igal teisel nädalavahetusel. Mina tahaksin hoopis teada, mida psühhoterapeut ütleb minu ja isa suhte kohta ja selle kohta, kas peaksin olema vihane oma vanemate või enda peale.

Püüan olla kasvatajana teistsugune kui minu vanemad. Võtan Helmi sülle ja annan talle otsaette musi. Tüdruk surub mu põsed kokku ja naerab, nähes missugune nägu mulle seepeale ette tuleb.

„Mida sa õhtusöögiks tahaksid?“

„Krõbinaid maasikatega.“

Miks säärane lihtne helluseavaldus mu vanematele nii raske oli? Küsisin seda kord emalt. Ema andis põikleva vastuse: „Me avasime sulle kogumishoiuse ja aitasime panustada sinu tulevikku.“ Aga see hoius ei võtnud mind sülle. See hoius ei näinud, kui ma vutiväljakul värava lõin. Hoius ei olnud isegi mu pubekaajal häbelik ja uje.

Isa tegi pikki tööpäevi. Ema oli mulle füüsiliselt lähedal, kuid siiski eemal. Isa tahtis, et jätkaksin tema edukat karjääri pangamaailmas. Ta püüdis nihverdada mulle oma pankuritest sõprade juures suvetöökohti. Keeldusin viisakalt. „Ma tahaksin proovida midagi päris enda oma, midagi, milles olen tõesti andekas ja suudan häid tulemusi saavutada.“ Isa vastas norival: „See veel puudus, et tulemused ja pädevus siin maailmas midagi otsustaksid.“

Õpinguid alustades kuulsin Maslow' vajaduste-püramiidist. Teooria püüab kujutada seda, mis on inimesele elus kõige olulisem. Esmalt tulevad muidugi füsioloogilised vajadused, nagu söök, jook ja õhk. Järgneb vajadus end turvaliselt tunda. Mina lapsevanemana pelgan, et komistan juba teisel astmel. Mis turvalisust suudan mina lastele pakkuda?

Turvatundele järgneb ühtekuuluvustunne ja vajadus olla armastatud. Siis tunne, et kuulud kuhugi. Edasi tuleb tunnustusevajadus: enesehinnang ja teistelt saadav austus. Ja viimasena eneseteostusevajadus.

Loomulikult tuleb ka seda teooriat ajale vastavaks kohendada. Sotsiaalmeedia on tekitanud vajaduse jätta endast väliselt hea mulje. Ja üksikvanema vajadused erinevad eduka vallalise vajadustest. Ega siis too Maslow võinud ette teada, et ühel päeval elab Helsingis mees, kelle laste Gore-*Tex*-materjalist rõivaste vajadus ületab vajaduste hierarhias tema seksivajaduse.

Midagi olen suutnud lapsevanemana siiski õppida. Küsin lastelt, mis mõtteid matused neis tekitasid. Mina ju vastutan peres turvatunde vajaduse täitmise eest. Sylviat teeb murelikuks surma lõplikkus.

„Kas onu Sami isa suri päris ära?“

„Jah, vähemalt tema keha.“

„Kas onu Sami on kurb?“

„Muidugi on, aga ta saab sellest üle. Kõigest saab üle. Igas olukorrast on väljapääs.“

„Kas isegi pimedast koopast?“

„Isegi sealt.“

Aga mul endal pole aimugi, kuidas saada hakkama kolme tütre ainuhooldajana järgmise viieteistkümne aasta jooksul. Oleksin ma ometi pimedas koopas. Võiksin liikuda valguse poole või otsustada õhuvoolu järgi, kus asub koopasuu.

Sami

Helistan pärast matuseid oma tüdrukule Jennile. Oleme käinud neli kuud. Tahaksin talle rääkida, mis tundeid isa surm minus tekitas. Eks seegi ole ju tunne, kui tundeid ei ole?

Varem töötas Jenni meie ettevõtte kommunikatsiooni- osakonnas. Tema ülesanne oli selgitada meediale, et nafta puurimine Alaskal on täiesti kahjutu tegevus. Lõpuks Jenni siiski väsis vastuoludest oma pärismina ja töömina väärtuste vahel. Ta vahetas ameti kriipsuke eetilise vastu, asudes tööle meie kontori kõrval asuva metsatööstus- hiiglase kommunikatsiooniosakonnas.

Olin veel kahe nädala eest veendunud, et just tema on mu tulevaste laste ema. See, keda olen juba viisteist aastat otsinud. Bioloogiline kell on viimased kümme aastat nii valjusti tiksunud, et ma ei kuule enam isegi oma mõtteid.

Iga viimast kui lapsega jalutavat isa nähes mõtlen: huvitav, kui vana ta on. Ja kuidas ta on suutnud korraldada oma elu nii, et jõudis niisugusesse punkti? Kust ta leidis endale elukaaslase, keda ta suutis piisavalt taluda, et võis mõelda laste saamisele?

Küsin sageli oma pereinimestest sõpradelt, mis on nende saladus. Nad vastavad alati, et kõik tundus nii loomulik ja siis „viis üks asi teiseni“. Minul ei vii miski milleni. Vähemalt mitte millegi püsivani.

Ainult mõnel õnnelikul viib üks asi teiseni. Minu meelest kõlab see liiga lihtsana. Sedasama fraasi võib kasutada kasvõi Natsi-Saksamaa kohta, aga minu puhul see ei kehti. Äkki teised inimesed ei mõtle nii palju? Vaid lihtsalt teevad. Ei võrdle end teistega ega loo endale kujutluspilti sellest, mis peaks mingis vanuses olemas olema.

Käisin kord Markuse noorima lapsega nõuandlas. See oli silmaringi avardav kogemus. Seal olid olemas konkreetsed eesmärgid ja arengukõverad selle kohta, mida kolmeaastane peaks oskama ja mis mõõtu ta peaks olema. Helmi areng jäi kasvukõvera keskele.

Sain justkui valgustuse osaliseks. Ja samas olin pettunud. Asi on kindlasti tervishoiuvaldkonna ressursides, aga ilmselgelt lõpeb nõuandla tugi mitukümmend aastat liiga vara. Küll oleks lihtne, kui saaks praegugi teada, kus sa sel arengukõveral asud.

Kuulaksin meelsasti nõuandla suuniseid eluks.

„Sul ei ole praegu veel endale kuuluvat eluruumi ega lapsi, aga samas on su peaümbermõõt kenasti kasvukõvera keskel. Inimesed arenevadki erinevas tempos, sellepärast ei tasu muretseda. Peaasi et oled reibas ja suudad oma igapäevaste asjatoimetustega kenasti hakkama saada.“

„Kas sul, Sami, on ehk veel neljakümnenda eluaasta kriis? See väljendub kalduvuses osta suurem auto ja hinnata oma elu märkimisväärsust, võrreldes teiste inimestega.“

Lastel on kõik seotud vanusega ja ealiste iseärasustega saab põhjendada isegi halba käitumist. Aga minusugusel kolmekümne üheksa aastasel ei ole nii lihtne vabandusi leida. Ei ole olemas sellist teada-tuntud nähtust nagu kolmekümne üheksanda eluaasta kriis ega selles eas toimuvaid ajumuutusi, mis selgitaks asjade untsuminekut.

Tahaks kangesti kaevata olukorra üle sotsiaal- ja tervishoiuministeeriumisse või küsida selle kohta „Luontoilta“* toimetajatelt, aga selleks ei ole ma veel piisavalt vana. See aeg koidab nõuandla arengukõvera kohaselt alles kuuekümne viie aastasena.

Väljas on kuum suveõhtu. Isa ärasaatmine sattus ilusale päevale. Kuigi ta alati kurtis kuumuse üle. Võisin seda torinat isegi läbi kirstukaane kuulda. Heidan pintsaku õlale, kuigi selle alt tuleb nähtavale läbihigistatud särk.

Helistan Jennile juba kolmandat korda, aga ta ei vasta. Olen peaaegu tema kodu juures. Just selsamal hetkel näen Jennit uksest väljuvat. Püüan talle lehvitada, aga ta ei märka mind. Ega kuule mu hõikeid, sest maja ees müriseb mootorratas. Selle seljas istub noor turske mees, kes ulatab Jennile kiivri ja aitab ta ratta selga. Jenni naaldub mehe selja vastu. Ratas läheb turtsudes liikvele ja kaob kiiresti maja nurga taha.

Raisk! Ei ole võimalik! Matustele ei olnud Jenni valmis tulema, aga mootorratta selga hüppama on küll

---

* „Luontoilta“ – „Loodusõhtu“ on raadiosaade, kuhu helistades saavad kuulajad esitada looduseteemalisi küsimusi.

kärme. Jään tummalt tänavale seisma. Hetkelise masendus-
hoo möödudes kõnnin raevukal sammul koju.

Seal see siis oli. Kas sellised asjad ei peaks juba
möödas olema? Kui täiskasvanute nõuandla eksisteeriks,
peaks motika selga hüppamise vajadus lõppema tüdru-
kutel kaheksateistkümneaastasena. Jenni on kolmekümne
kuuene. Selles vanuses võiks juba suuta öelda, et me oleme
liiga erinevad ja parem on, kui läheme kumbki oma teed.
Mitte näitama teismelise moel mootorratta selga hüppa-
misega enda kuulumist kellelegi teisele.

Romantilises komöödias räägiks peategelane läbi-
elamisest lähedasele sõbrale. Aga ma ei tihka sellega
Markust ega Pesoneni tülitama hakata. Liiatigi ei leidu
olukorras midagi romantilist ega koomilist.

Peaks olema muidki lahendusi murest üle saada kui
baarimine. Ja ka sinna ei taha ma üksi minna. Ainus
võimalik kaaslane, keda nii lühikese etteteatamisega kaasa
kutsuda, on mu vana sõber Eppu.

Helistan talle ja juba minutise kõne järel taipan, et
see oli halb mõte. Aga Eppu on elevil minu ideest minna
tutvuma linna ööeluga.

„Jaa, muidugi lähme üle pika aja areenile ja vaatame,
milliseid tibukesti seal ka pakutakse.“

Naastes nõuandla ja ealiste iseärasuste juurde, ei
tohiks ükski üle kahekümne aastane inimene ealeski kasu-
tada sõna „tibukestest pakkumine“ ega sõna „areen“ mujal
kui taluelust või spordist rääkides. Aga see ei aita. Kõigil
mu sõpradel on perekond ja kiire start ei õnnestu kuidagi-
moodi, isegi kui tibukesed iseenesest neid huvitavad.

Olukord kargab käsist juba esimeste õlled juures. Eppu selgitab mulle külgelöömise taktikaid, mis oleks tulnud juba aastaid tagasi unustada. Ta osutab salamisi baari laudades istuvatele naistele ja arutleb sosinal, millised need võiksid voodis olla.

„Kuule, Sami, me peaksime sinuga õieti mõjupiirkonnad ära jagama.“

„Mis pagana mõjupiirkonnad?“

„No nii nagu Ike ja Hjallis.* Või no ega ma ju täpselt nende asju tea, aga mulle näib, et nemad on reviiRID kokku leppinud. Nad ei tallu teineteise varvastel, sest Ike keskendub ohtlikele tüüpidele ja Hjallis pikkadele modelledele.“

Tavaliselt kannatan Eppu juttu kauem kuulata, aga Jenni reetlikkuse ja matuste tekitatud emotsioonid on mu süütenööri kõvasti lühemaks kärpinud.

„Kurat sind võtaks, Eppu! Sa oled ikka üks täielik idioot! Me oleme kohe neljakümnesed. Selles vanuses peaks olema juba niisugusel intellektuaalsel tasemel, et otsida inimesi, mitte perseid või tisse.“

„Et nagu mis mõttes?“

„Et nagu vestlusi, ühiseid huvisid, pereloomise võimalusi.“

---

* Ilkka Kanerva oli Soome poliitik ja endine välisminister, kes on tuntud oma naistelembuse poolest ja kelle karjäärile said saatuslikuks erootilisele tantsijale töötelefonilt saadetud sajad seksuaalse alatooniga sõnumid. Hjallis Harkimo on Soome ärimees, spordimänedžer ja poliitik, kellele kuulus Jokerite hokiklubi ja kelle viimane abielu kestis üksnes aasta ning sellele järgnenud kihlus poolteist aastat.

„See ei mängi välja. Ma olen proovinud. Pereelu ei sobi kellelegi.“

Kuidas saavad neljakümnesel olla kahekümneaastase inimese arusaamad? Ma kaotan usu evolutsiooni, sest isegi Eppu on suutnud paljuneda. Tal on kahe eri naisega kolm last. Aga mõttetu pereelu ei ole järelkult siiski tema teema. Muidugi mitte. Eppu teema on lõpmatu idiotism.

„See on absurdne, et just sina kõigist maailma inimestest pead pereinimesi lootusetuteks juhtumiteks.“

„Aga nad ju on seda! Neil ei ole mingit elu.“

„Kas see siin baarides on siis mõni elu?“

„Jess.“

„Võib-olla on see elu kahekümneaastaste jaoks, aga meievanused jätaavad siin tolgendades lihtsalt masendava mulje. Sinagi näed siin oma liiga kitsas särgis noorust pikendamas kohe kuradi nukker välja. Tead, see ei tule enam tagasi.“

Joon õlle kulinal lõpuni ja lahkun lauast. Eppu hõikab mulle järele.

„Kuule, kamoon nüüd! Kas sa kaotasid huumorimeele?“

„Jah, kaotasin, aga eneseväarikus jäi alles.“